

İlkokul Programlarında (1-4) Yer Alan ve Kazandırılması Hedeflenen Değerlere İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin ve Öğrenci Velilerinin Görüşlerinin İncelenmesi*

Investigation of Primary School Teachers and Student Parents' Views on Values Placed in Primary School Programs**

Beste DİNÇER, Sorumlu yazar, Dr. Öğr. Üyesi.

Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.

Email: bdincer@adu.edu.tr.

ORCID: 0000-0002-9264-3665

Ümit GÖZEL, Uzman.

Email: umit.gozel@adu.edu.tr.

ORCID: 0000-0002-6391-0998

ISSN: 1303-880X
e-ISSN: 2667-7504
<http://ded.dem.org.tr>

Geliş/Received: 06.03.2019

Kabul/Accepted: 02.07.2019

Makale Yayın: 25.12.2019

Makale Türü/Article Type:

Araştırma/Research

Atıf/Citation: Dinçer, B. & Gözel, Ü. (2019). İlkokul programlarında (1-4) yer alan ve kazandırılması hedeflenen değerlere ilişkin sınıf öğretmenlerinin ve öğrenci velilerinin görüşlerinin incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17 (38), 207-234. **DOI:** 10.34234/ded.536439

* Bu çalışma 9-11 Mayıs 2018 tarihinde Manisa Celal Bayar Üniversitesinde düzenlenen ULEAD Annual Congress: ICRE, VIII. Uluslararası Eğitimde Araştırmalar Kongresi'nde sunulmuş sözlü bildirinin genişletilmiş şeklidir.

** This study is an extended version of the oral paper presented at the International Research on Education Congress held on 9-11 May 2018 at ULEAD Annual Congress: ICRE, VIII.

Öz: Değerler toplumu oluşturan bireylerin hayata bakışını yansıtmaktadır. Geleceğe emin adımlarla yürümek ve erdemli bir nesil yetiştirmek için değerler eğitiminin tesadüflere bırakılmadan planlı ve programlı bir şekilde yapılması gerekmektedir. Bu açıdan programların uygulayıcıları olarak öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Ancak değerleri kazandırmak sadece okulun ve öğretmenlerin görevi değildir. Bu düşünceden hareketle bu araştırmanın temel amacı, «İlkokul Programlarında (1-4) yer alan ve kazandırılması hedeflenen değerlere ilişkin sınıf öğretmenleri ve öğrenci velilerinin görüşlerini incelemektir.» Çalışma grubu Aydın ilindeki özel ve devlet okulunda görev yapan toplam 10 sınıf öğretmeni ve bu okullarda öğrencisi olan 10 veliden oluşmaktadır. Nitel araştırma deseninde tasarlanan bu çalışmada elde edilen veriler betim sel analiz ve içerik analizi ile çözümlenmiş ve değerler eğitimine ilişkin öğretmen ve veli farkındalığı, değerler eğitimi programının uygulamadaki etkililiği ve değerlerin öncelik sırasına ilişkin öğretmen ve veli bakış açısı adı altında toplam 3 tema altında incelenmiştir. Araştırma bulguları, görüşmeye katılan tüm öğretmenlerin ve velilerin değerler eğitimine ilişkin farkındalıklarının yüksek olduğunu göstermektedir. Veliler ve öğretmenler çocuğun dünyaya gelmesiyle birlikte ailede başlayan değer aktarımının, öğretmenin rol model olduğu, bilime dayandırılmış bir çerçevede ve belirli bir plan dâhilinde uygulamalı etkinliklerle okullarda verilmesi gerektiği hususunda birleşmişlerdir. Bu durum sürecin başarısı ve işleyişi açısından oldukça önemli bir bulgu niteliği taşımaktadır. Ancak görüşülen öğretmenlerin çoğu verilen eğitimin uygulamada kısmen etkili olduğunu; bu sebeple programın bölgesel ve yerel ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden düzenlenmesi ve öğrenme öğretme sürecine ilişkin birtakım değişiklikler yapılması hususunda öneriler getirmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Değer, Değerler eğitimi, İlköğretim programı, Sınıf öğretmeni.

&

Abstract: Values reflect the perspective of individuals who constitutes society. In order to walk confidently into the future and to raise a virtuous generation, values education must be done in a planned and programmed way without being left to chance. In this respect, teachers have important duties as the implementers of the programs. However, it is not only the task of the school and teachers to transmit values. The main purpose of this study was to examine the views of the primary school teachers and students' parents about values education aimed to be given in the primary school programs (1-4). A total of 10 class teachers working in different primary schools in Aydın province and a total of 10 parents

whose children were studying in these schools were interviewed. The data were analyzed using descriptive and content analysis techniques in this qualitative study. The data obtained in this study, which was designed in a qualitative research design, were analyzed with descriptive analysis and content analysis and examined under three themes under the name of teacher and parent awareness about values education, effectiveness of the values education program in practice and the values of priority values of teachers and parents. The findings of the study show that all teachers and parents who participated in the interview had a high awareness of values education. Parents and teachers agree that the transfer of value that begins in the family with the birth of the child should be given in schools, where the teacher is a role model, in a framework based on science and practical activity within a specific plan. This is a very important finding for the success and functioning of the process. However, most of the interviewed teachers stated that the education given was partially effective in practice; therefore, they proposed to reorganize the program in line with regional and local needs and to make some changes regarding the learning and teaching process.

Keywords: Value, Values education, Primary education program, Primary school teacher.

Giriş

21. Yüzyıl dünyasında yaşanan bilimsel, teknolojik ve ekonomik gelişmeler yaşamımızın her alanında büyük değişimlere neden olmaya devam etmektedir. Bu değişim ve gelişimden öncelikli olarak eğitim sistemleri olmak üzere her sistem olumlu ya da olumsuz bir şekilde etkilenmektedir.

Örneğin iletişim boyutunda, globalleşen dünyada yeryüzünün bir ucundaki gelişmelerden anında haberdar olunabilmesi sayesinde toplumlar arasındaki etkileşim artmakta ve etkileşim beraberinde kültürleşmeyi getirmektedir. Kültürleşme aracılığıyla olumlu paylaşımların yanı sıra pek çok olumsuz paylaşımlar da kontrolsüz bir şekilde toplumların içerisine girebilmektedir. Bundan en çok etkilenen kesimler de aileler ve genç jenerasyon olmaktadır (Avcı, 2007). İşte tam bu noktada eğitimin amaçlarına değinmek meselenin daha geniş bir perspektif ile görülmesine yardım etmektedir:

Toplumsal bir yapı olan eğitim genel anlamda bir ülkenin ekonomik, politik, sosyal, kültürel amaçlarını gerçekleştirmek için vardır. Bu bağlamda ülkeler bir taraftan eğitim yoluyla bireylerin kişisel gelişim alanlarını destekleyerek onu

toplumun etkili, yararlı bir üyesi haline getirmek gibi bir amacı gerçekleştirme çabası içindeyken; diğer taraftan ise ülkenin ekonomik, siyasi, kültürel anlamda gelişmesine katkı sunabilecek nitelikli insan yetiştirme çabası ve amacı içindedir” (Ateş ve Haspolat, 2017).

Tanımdan da anlaşıldığı üzere devletlerin eğitim amaçlarından bir tanesi de geçmiş ve gelecek kuşaklar arasındaki kültürel değerlerin, örf ve ananelerin, kabullerin aktarılmasıdır. Eğitim bir anlamda bireyleri kültürlenme sürecidir. Günümüzdeki kontrolsüz kültürleşme ve etkileşimin olumsuz etkilerini azaltma adına toplumlar eğitim-öğretim planlarının arasına sahip olunan değerlerin aktarılmasını da almışlar ve bu yozlaşmaya tepkilerini bu şekilde göstermeye çalışmışlardır. Bu tepki de değerler eğitiminin okul öncesi kademesine kadar yerleştirilmesi ile yoğunlaşmıştır (Köylü, 2007).

Değer ve değerler eğitimi kavramları yoruma dayalı olarak çeşitlilik göstermekte olup literatürde öne çıkan tanımlar şu şekildedir: Değer, *insan davranışlarını şekillendiren, bir kişinin veya sosyal grubun kabul ettiği standartlar, inançlar veya ilkeler* olarak tanımlanmakta olup; terim olarak *objeleri, insanları, fikirleri, durumları ve hareketleri iyi, kötü, arzu edilen, istenmeyen ve bunun gibi yargılarımızı oluşturan standartlarımızı ve prensiplerimizi* ifade etmektedir (Halstead ve Taylor, 2000). Bireyler toplumun kabul ettiği kurallar, gelenekler ve görenekler vasıtasıyla iyiyle kötüyü, doğruyla yanlış ayırt etmeyi ve kendi ahlâk ilkeleri yöneliminde bir ölçüt belirlemeyi ve ölçü edinmeyi öğrenirler (Beill, 2003: 14). Edinilen bu ölçü, değer adı verilen kanaatler ve inançlar bütünü oluşturur.

Sahip olunan değerler bireylerin gelecekteki kişiliğini, bakış açısını, davranışlarını, hatta hayatını belirleyecek etkenler olduğu için, bireyin belli başlı değerlerin farkına varması, gerekli ve yeni değerlerin kazanılması ve benimsenmesi, bütün bu değerleri kişiliğin temel yapı taşları haline getirerek davranışa dönüştürmesi gerekir. Neredeyse hayat boyu devam eden bu değer kazanma/kazandırma süreçlerine “Değerler eğitimi” denilmektedir (Yaman, 2014: 18).

Eğitim sisteminin temeli olan ilkökulda, bireylerin toplum içinde nasıl yaşayacakları, diğer bireylere nasıl davranacağı ve hayatını daha rahat ve daha iyi bir şekilde sürdürebileceği ile ilgili bilgi ve beceriler kazandırılmaktadır (Fidan ve Erden, 2001). Modern demokratik toplumlarda akademik başarı kadar insan ilişkilerini düzenleyen pek çok değer giderek daha fazla öne çıkmaktadır. İyi bir vatandaş, sorumluluk sahibi bir öğrenci, adil bir yönetici, vicdanlı bir öğretmen, mesai saatine riayet eden bir memur, işini doğru ve dürüst yapan bir temizlikçi

ve vatanını milletini karşılıksız seven bir nesil yetiştirmek isteniyorsa değerler eğitimi konusuna özel bir ilgi göstermek gerekmektedir. Buna dayalı olarak öğretim programlarında milli, manevi ve evrensel değerleri tanıyan, benimseyen ve içselleştirerek davranışa dönüştüren bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır.

Yenilenen 2017-2018 öğretim programları öncesinde ilköğretim programlarına ayrı bir “değer eğitimi” dersi koyulmasa bile, örtük program ile değerlerin bir kısmı öğretebilmekteydi. Çünkü okulun disiplin anlayışı, öğretmenlerin rol model olması ve toplum beklentileri değer gelişimine katkıda bulunan temel unsurlar olarak görülmektedir (Akbaş, 2004). Ancak önceki programlardan farklı olarak 13 Ocak 2017 tarihinde kamuoyunun görüşlerine sunulan öğretim programlarında programları yenilemenin veya güncellenmenin ana gerekçelerinden birinin millî ve manevi değerlerin kazandırılmasına verilen önemin artırılması olduğu vurgulanarak her bir dersin öğretim programının başlangıç kısmında “Öğretim Programında Değerler Eğitimi” başlığı altında açıklamalar ve bir değerler dizisi yer almıştır. Bu kök değerler: sevgi, saygı, adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik olarak belirlenmiş ve öğrencilere bu değerleri pratiğe dönüştürmeleri için uygun ve etkili fırsatlar sağlanması gerektiği açıkça belirtilmiştir (TTKB, 2017).

Bu açıdan değerlerin kazandırılması noktasında eğitim sistemine ve bu süreçte uygulayıcı konumda olan okullara ciddi görevler düşmektedir; fakat değerlerimizin öğretilmesi ve yaşama dönük olarak anlamlı bir şekilde kazandırılması noktasında okul tek başına yeterli olamayabilir. Okulun devreye girmediği dönemde aile ve çevre faktörünün kendiliğinden, plansızca yaptığı informal eğitimlerin yeri tartışılmazdır. Aile ve çevrenin oluşturduğu temel üstüne okulun planlı ve düzenli çalışmalarla değer eğitimine devamlılık kazandırması gerekmektedir.

Bu açıdan bakıldığında değerler eğitiminin uygun bir sınıf ikliminde ve ihtiyaca göre programlanmış bir öğretim programıyla verilmesinin, dengeli kişilik yapısına sahip bireyler yetiştirmede katkı sağlayacağı düşüncesiyle gerekli çalışmaların yapılması son derece önemlidir.

Değerler konusu incelendiğinde okullarda değerler eğitimi uygulamalarında sürecin ilk ve ortaokul düzeyinde etkili bir şekilde işlemediği görülmüştür (Ateş, 2013; Aslan, 2016; Sağlam, 2016; Gözel ve Dinçer, 2018). Bu çalışmada amaç öğretim programlarının düzenlenmesi noktasında var olan durumu olumlu ve olumsuz yönleriyle ortaya koyarak değerler eğitimi programına yeni bir perspektif kazandırmaktır.

Bu düşüncelerden hareketle çalışmada ilkokullarda görev yapmakta olan öğretmenler ve bu öğretmenlerin okullarındaki öğrenci velileri ile yapılmış olan

görüşmeler neticesinde, değerler eğitimine yönelik ilkökul programlarında (1-4) yer alan ve kazandırılması hedeflenen değerlere ilişkin sınıf öğretmenleri ve öğrenci velilerinin görüşlerinin incelemesi amaçlanmıştır. Öğretmenlerin ve velilerin duygu, düşünce, algı, kaygı, görüş ve önerilerini ortaya çıkarmak için böyle bir çalışmaya ihtiyaç duyulmuştur. Bu anlayışla değer öğretimine ilişkin var olan durumun saptanması, programın işleyişinin, aksayan yönlerinin öğretmen ve veli görüşleri çerçevesinde incelenmesi farklı bakış açıları sağlaması açısından önemli görülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, “İlkokul Programlarında (1-4) yer alan ve kazandırılması hedeflenen değerlere ilişkin sınıf öğretmenleri ve öğrenci velilerinin görüşlerini incelemektir.”

Bu temel amaç doğrultusunda araştırmanın üç alt problemi bulunmaktadır. Bunlar:

1. Değerlere ilişkin öğretmen ve veli farkındalıkları nasıldır?
2. İlkokul döneminde verilen mevcut uygulamadaki değerler eğitiminin etkililiğine ilişkin öğretmen ve veli görüşleri nasıldır?
3. İlkokul döneminde kazandırılması gereken öncelikli değerlere ilişkin öğretmen ve veli sıralaması nasıldır?” şeklinde belirtilmiştir.

Yöntem

Bu bölüm altında araştırmanın amacı, modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve çözümlenmesi ele alınmıştır.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, ilkökullarda değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin var olan durumu öğretmen ve velilerin gözüyle ortaya koymayı amaçlayan nitel araştırma yoluyla tasarlanmış bir durum çalışmasıdır. Durum çalışmaları farklı araştırmacılar tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmış ve sınıflandırılmıştır; ancak tanımların ortak noktası “bir durumun derinlemesine çalışılıp betimlenmesi” olarak ifade edilmektedir (Subaşı ve Okumuş, 2017). Bu çalışma Davey (1991)’in sınıflaması temele alınarak amacına göre betimleme (tanımlama) amaçlı durum çalışması olarak nitelendirilebilir.

Katılımcılar

Bu çalışma Aydın ili merkez ilçeye bağlı özel ve devlet okullarında görev yapan 10 Sınıf öğretmeni ve bu okullarda öğrencisi olan 10 velinin görüşleri alınarak oluşturulmuştur. Görüşme yapılan öğretmenler ve velilerin seçiminde zaman ve ulaşım kolaylığı açısından uygun örnekleme, farklı okul türleri ve gruplar görüşme kapsamına dahil edildiği için maksimum çeşitlilik örnekleme yönteminde yararlanılmıştır. Aydın ili merkez ilçede yer alan bir devlet bir özel olmak üzere iki okul belirlenmiş; daha sonra gönüllülük esasına dayalı olarak bu okullarda görev yapan öğretmenler ve veliler ile görüşülmüştür.

Katılımcılara ilişkin demografik özellikler Tablo 1’de verilmiştir.

Katılımcı Kodu	Yaş	Cinsiyet	Mezuniyet	Görüşme Yapılan Yer	Görüşme Süresi
Ö1	38	K	Eğitim Fakültesi	Okul Bahçesi	20 dk.
Ö2	43	K	Fen Edebiyat Fakültesi	Öğretmenler Odası	25 dk.
Ö3	31	K	Eğitim Fakültesi	Öğretmenler Odası	38 dk.
Ö4	29	K	Eğitim Fakültesi	Öğretmenler Odası	40 dk.
Ö5	42	K	Eğitim Fakültesi	Katılımcının Evi	50 dk.
Ö6	49	E	Eğitim Fakültesi	Kafe	40 dk.
Ö7	57	E	Eğitim Enstitüsü	Katılımcının Evi	30 dk.
Ö8	53	E	Fen Edebiyat Fakültesi	Öğretmenler Odası	35 dk.
Ö9	44	E	Eğitim Fakültesi	Öğretmenler Odası	35 dk.
Ö10	48	E	Eğitim Fakültesi	Araştırmacının Evi	40 dk.

Gönüllülük esasına dayalı olarak öğretmenler için örneklem grubu 5 erkek, 5 kadın öğretmenden oluşmakta; veliler için ise 6 kadın, 4 erkekten oluşmaktadır. Sınıf öğretmenlerinin mesleki kıdemleri 20-35 yıl arasında değişmekte olup, 8 öğretmen eğitim fakültesi, 2 öğretmen fen edebiyat fakültesi mezunudur. Çoğunlukla öğretmenler odasında yapılan görüşmeler 20-40 dakika arasında sürmüştür. Katılımcıların gizliliği, öğretmenlere verilen kodlarla Ö1-Ö10 etik etikelere uyularak sağlanmıştır.

Araştırmanın diğer katılımcı grubunu 10 öğrenci velisi oluşturmaktadır. Velilerin demografik özellikleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Velilerin Demografik Özellikleri

Katılımcı Kodu	Yaş	Cinsiyet	Mezuniyet	Meslek	Görüşme Yapılan Yer	Görüşme süresi
V1	41	K	Lise	Ev Hanımı	Okul Bahçesi	35 dk.
V2	47	K	Ortaokul	Ev Hanımı	Okul Bahçesi	33 dk.
V3	47	K	Lise	Ev Hanımı	Okul Bahçesi	29 dk.
V4	45	K	Fakülte	Kamu	Katılımcının Evi	34 dk.
V5	35	K	Yüksekokul	Kamu	Katılımcının Evi	40 dk.
V6	40	K	Meslek Yüksekokulu	Ev Hanımı	Okul Bahçesi	35 dk.
V7	42	E	Yüksekokul	Kamu	Kafe	50 dk.
V8	32	E	Meslek Yüksekokulu	Esnaf	Kafe	45 dk.
V9	53	E	Fakülte	Kamu	Katılımcının Evi	45 dk.
V10	48	E	Lise	Esnaf	Katılımcı Evi	48 dk.

Tablo 2’de görüldüğü gibi katılımcı velilerin yaşları 35-48 arasında değişmekte olup yarıdan fazlası kadınlardan oluşmaktadır. En düşük ortaokul en yüksek fakülte mezunu olan veliler ev hanımı, kamu personeli ve esnaf meslek gruplarında yer almaktadır. Farklı mekanlarda yapılan görüşmelerden En kısası 35 dakika en uzununu ortalama 55 dakika sürmüştür.

Veri Toplama Aracı

Araştırmaya ilişkin veriler, araştırmacılar tarafından oluşturulmuş yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Görüşme formunun yapılandırılması sürecinde değerler eğitimi ile literatür taraması yapılmış, ilgili araştırma, tezler incelenmiş ve iki konu alanı uzmanı tarafından onaylandıktan sonra sorular oluşturulmuştur. Formun pilot uygulaması iki sınıf öğretmeni ve ilkokulda öğrencisi olan iki veli ile gerçekleştirilmiş olup, konu alanı uzmanı ve araştırmacının soruları yeniden değerlendirmesi sonucu son hali verilen görüşme formu, öğretmenlere ve velilere uygulanan 5’er açık uçlu sorudan oluşturulmuştur.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Öğretmen ve veli görüşmeleri öğle arasında ve öğretmenlerin boş derslerinde (okullarında) ve okul çıkışlarında (kafelerde) gerçekleştirilmiştir. Öğretmenler için her bir görüşme yaklaşık olarak 30 ile 40 dakika arası; veliler ile yapılan görüşmeler ise 25 ile 30 dakika arası sürmüştür. Yapılan görüşmeler sırasında öğretmenler ve veliler ses kayıt cihazına izin vermedikleri için tüm görüşmeler

not alma şeklinde kayıt altına alınmıştır. Öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda 30 sayfalık, velilerle yapılan görüşme sonucunda 25 sayfalık, toplamda 55 sayfalık ham veriye ulaşılmıştır.

Verilerin analizi sürecinde ilk aşamada betimsel analiz yapılmıştır. Betimsel analiz tekniğinde veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşme sürecinde yer alan sorular dikkate alınarak da sunulabilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2005).

Elde edilen ham veriler, satır satır okuma tekniğiyle açık kodlama yapılarak öncelikle kod, kategori ve temaları belirlenmiştir. İki aşamalı kodlama sürecinde ayrıca tümevarımsal bir yaklaşım izlenmiştir.

Geçerlik ve güvenilirlik için yapılan işlemler

Yapılan yüz yüze görüşmeler sırasında katılımcılarla yakınlık kurularak derinlemesine ve gerçek veri toplanmaya çalışılmıştır. Çalışmada araştırmacının kendisinin yanı sıra ADÜ Eğitim Programları ve Öğretim Bölümünde görev yapmakta olan farklı bir kodlayıcı/ öğretim üyesinden yardım alınmıştır.

Doğrudan alıntılara yer verilerek verilerin betimsel bir yaklaşımla doğrudan sunulması sağlanmıştır. Araştırmaya ilişkin iç güvenilirliği sağlamada bulgulara ilişkin doğrudan alıntıların verilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 262-263).

Rastgele seçilen 2 görüşme formu araştırmacının kendisi ve diğer kodlayıcı tarafından kodlandıktan sonra analizler arasındaki tutarlılık(anlaşma/anlaşma+anlaşmama) $\times 100$ formülü ile incelenmiştir (Miles ve Huberman, 1994). Uyuşma katsayısı öğretmen görüşme formu için .95, veli görüşme formu için .90, olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu sonuçlar araştırma için güvenilir kabul edilmiştir. Ayrıca katılımcılarda öğretmenler Ö1-Ö10 arasında, velilerde V1-V10 arasında kodlar verilerek güvenilirlik artırılmaya çalışılmıştır.

Bulgular

İlkokullarda verilen değerler eğitiminin öğretmenler ve veliler tarafından nasıl yorumlandığı, verilen eğitimin etkililiği ve nasıl olması gerektiği yapılan görüşmelerle ortaya konmaya çalışılmış; betimsel ve içerik analizi doğrultusunda 3 tema başlığında farklı kategori ve kodlar ile verilmiştir. Bunlar sınıf öğretmenleri ve velilerin değerler eğitimine ilişkin farkındalıkları, programdaki uygulamalarının etkililiği ve değerlerin öncelik sıralaması isimleri altında toplanmıştır.

Tema 1: Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Farkındalıkları

Yenilenen ilkokul programlarının başlangıç bölümünde hassasiyetle belirtilen ve programların içine serpiştirilen değerler eğitiminin öğretmenler tarafından nasıl algılandığını ortaya koymak adına öğretmenlere sorulan sorulara verilen cevaplardan çıkarılan kategori ve kod listesi Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo3: İlkokul Döneminde Verilen Değerler Eğitimine İlişkin Öğretmen Görüşlerinden Elde Edilen Tema, Kategori ve Kod Listesi

Tema	Kategori	Kod	f
Değerler Eğitimine Yönelik Farkındalık	Önemlilik	Ciddi bir eğitim verilmesi	3
		Daha erken yaşta verilmesi gereği	3
		Zorunlu ders olarak okutulması	2
		Seçmeli ders olarak okutulması	1
		Şube öğretmenlerinin derse girmesi	2
		Akademik başarıyla ayrı düşünülmemesi	1
		Öğretmenlerin hizmet içi eğitime alınması gereği	2
	Program Düzenlenmesi	Bireysel ihtiyaçların göz önüne alınması	2
		Kazanımların zenginleştirilmesi	2
		Yöntem-teknik çeşitliliği artırılması	2
		Ölçme-değerlendirme araçları oluşturulması	3
		Yetersiz uygulama saatleri	3
		Konu-ders saati uygunsuzluğu	3
		Toplam	

Görüşmeye katılan tüm öğretmenler söylemlerinde değerler eğitimi uygulamalarının oldukça önemli olduğunu vurgulamışlar; hatta 2 katılımcı değerler eğitiminin ayrı bir ders olarak ve zorunlu ders kapsamında, 1 katılımcı ise seçmeli ders kapsamında okutulması gerektiğini belirtmiştir. Bu konuda 2 öğretmen konuya tam anlamıyla vakıf olamadıkları ve öğrencilere daha faydalı olabilmek adına hizmet içi eğitime tabi olmaları gerektiği ve şube öğretmenlerinin bu derslere girmesi konusunda görüş beyan etmişlerdir.

Bununla birlikte öğretmenler verilmesi beklenen değerler eğitimi uygulamalarını programla birlikte değerlendirmişler ve programın tüm öğelerinin bir bütünlük çerçevesinde ele alınarak bireysel ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden düzenlenmesi gerektiğine dikkat çekmişlerdir. Var olan kazanımların zenginleştirilip, ders saatlerinin bunlara uygun olarak artırıldığı, ders-konu uyumunun yöntem ve tekniklerle zenginleştirilerek gerçek hayattan kesitlerle verileceği işlevsel bir program anlayışı olması gerektiğinden bahsetmişlerdir.

Değerler eğitiminin önemine ilişkin öğretmen görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

"Değerler eğitiminin programdaki yeri ise ayrı bir öneme sahiptir. Eğer bu değerlerin tam anlamıyla kazandırıldığı düşünülürse buna doğru orantılı olarak

başarı düzeyinin de artacağı inancındayım. İkisini bir arabada beraber koşan iki at gibi düşünebiliriz, biri tökezleyince diğersinin de hızını etkiler. Kayda değer şekilde aktarıldığı zaman ülkenin eğitim seviyesini yükselteceği gibi huzuru da sağlayacağı kanaatindeyim.” (Ö-1)

“Aileden sonra çocuğun ikinci evi olan okulda değerler eğitimine devam etmenin önemi büyüktür. Atalarımızın “Ağaç yaşken eğilir” ya da “Demir tavında dövülür” atasözlerinin ışığında ilkokul çağındaki bireylere bu değerlerin kazandırılması için en uygun zamandır. Çünkü bir insan 7’inde neyse 70’inde odur derler. Bu dönem hayatın en önemli dönemidir. Bu yüzden bu konunun üzerine eğilerek okullarda ciddi bir eğitimle verilmelidir.” (Ö-6)

“Değerler eğitimi uygulanması için biraz geç kalınmış bir uygulamadır. Bu zamana kadar da gereken önemi ve değeri görmediğini düşünmekteyim. Fakat günümüz programında daha etkili olduğunu düşünüyorum. Çünkü gerekli çalışmalarımızda bize yön veren ve bizi bilgilendiren bir programımız ve rehber öğretmenimiz var. Bu sebeple yerinde bir uygulama olduğunu düşünüyorum.” (Ö-9)

Programa ilişkin düzenleme hususunda öğretmen görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

“Değerler eğitimi ilkokul programları ile ilişkilendirilmelidir. Konuların, içeriğin seçimi irdelenmeli ve bu seçilen değerler zorunlu derslerle ilişkilendirilmelidir. Öğretilmeye çalışılan değerlerin değerlendirilmesi sadece gözlemlerle değil farklı ölçme değerlendirme araçlarıyla ölçülüp değerlendirilmelidir. Bu sebeple bu değerlerin aktarılması ilkokul öğrencilerine somutlaştırılarak yapılması gerektiğinden okullara materyal takviyesi yapılmalıdır” (Ö-4)

“Değerler eğitiminin yenilenen ilkokul programındaki yeri yeterli değil. Ama derslerin içerisine, konulara-amaçlarına uygun dağıtılırsa biraz daha durum iyileşebilir. Ayrıca değerler eğitimi zorunlu derslerle desteklenmeli ve ilişkilendirilmelidir.” (Ö-5)

Velilerin Değerler Eğitimine İlişkin Farkındalıkları

İlkokul programlarında kazandırılması gereken değerlere ilişkin velilerin farkındalıkları ve bu konuya verdikleri önem ve değerlere ilişkin yükledikleri anlamlar sorgulanmış ve görüşlerinden çıkarılan kategori, kod listesi Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4: Velilerin Okulda Kazandırılması Gereken Değerler Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Tema, Kategori ve Kod Listesi

Tema	Kategori	Kod	F	
Velilerin Okulda Kazandırılması Gereken Değerler Hakkındaki Görüşleri	Önemlilik	Toplumca önemsenmesi	7	
		Milletçe benimsenmesi gerekliliği	3	
		Değerlerin yeterince önemsenmemesi	2	
		Bilinçli ve ahlaklı bir nesil yetiştirmek	1	
		Topluma faydalılık	5	
		Öğrenciyi göre değişmesi	1	
	Paydaşlarla iş birliği		İlk olarak ailede verilmeye başlanması	4
			Okul, aile, çevre, arkadaş etkililiği	3
			Aile ve okul iş birliği	5
	Okulda planlı ve programlı verilmesi		Okullarda verilmesi gerekliliği	8
			Öğretmenin rol model olması	5
			Programlara entegre edilmesi	3
			Uygulamalı ve somut örneklerle verilmesi	2
	Toplam			46

Görüşmeye katılan veliler her şeyden önce topluma faydalı iyi birer vatandaş yetiştirebilmek için değerlerin tüm paydaşlar tarafından önemsenmesi gerekliliğine değinmişlerdir. Genel olarak değer aktarımının bilime dayandırılmış bir çerçevede ve okullarda yapılmasının önemine vurgu yapmışlardır. Bu konudaki hassasiyetlerini dile getirerek ailede başlayan değerler eğitimi uygulamalarının okullarda öğretmenin rol model olduğu bir ortamda belirli bir plan dahilinde uygulamalı etkinlikle verilmesi gerektiği hususunda birleşmişlerdir.

Değerler eğitiminin önemine ilişkin velilerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

“Değerler eğitimi olmadan çocuk sosyal hayata adapte olamaz. İnsanın hayata adapte olması için bazı şeyleri deneyerek bazı şeyler de tecrübe edinmeden göreyerek kazanması gerekir. Bundan dolayı toplumumuzun kanayan yaralarını örtmek, azaltmak ve sağlıklı bireyler yetiştirmek için bu değerlere önem vermeliyiz.” (V-8)

“Değerler eğitimi en az akademik başarı kadar önemsiyorum. Ancak öğrendiğim kadarıyla bir ders kapsamında değil de derslere paylaştırılmış, yayılmış (değerler eğitimi konularını) bir şekilde olduğunu görüyorum. Bizim akademik başarı kadar değerler eğitimi konularına da ihtiyacımız var. Bundan dolayı bu değerlerin öğretilmesi daha somut, daha yaşama dönük ve öğrenciyi daha da hayatın içinden örneklerle anlatılmasını ve öğretilmesini istiyorum.” (V-9)

Değerler eğitiminde paydaşlarla iş birliğine ilişkin veli görüşlerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Değerler eğitiminin ilk mecrası her ne kadar aile olsa da okulda bu eğitimin devamlılığı esas olmadığı sürece, okul ve aile tutumlu bir iş birliği yapmadığı

sürece bu eğitimin kalıcılığının olmayacağına inanıyorum. (V-4)

“Çocuklarımızda istendik davranışların kazanılmasında, toplumun genel kabul-lerine uyan iyi bir vatandaş yetiştirmede birden fazla değişkenin olduğunu söyleyebiliriz. Bu sebeple aile, çevre, okul, öğretmen, yönetici, akran grupları vb. bu eğitimi bir bütün olarak vermelidir.” (V-7)

Değerler eğitiminin okulda planlı ve programlı verilmesine ilişkin veli görüşün-den örnek bir alıntı aşağıdaki gibidir:

“Değerler eğitiminin okul programlarına alınması güzel bir gelişme olduğunu düşünüyorum. Toplumun ihtiyaçlarının karşılanması, öğrencilerde oluşan değer boşluklarının, zaafların ve kültür erozyonlarının giderilmesi ve iyileştirilmesi adına bu eğitimin devlet eliyle resmî kurumlarda verilmesi çok güzel bir reaksiyon. Çevremizi incelediğimizde aslında bu eğitime ne kadar çok ihtiyacımızın olduğunu görmemek içten bile değil.” (V-5)

Tema 2: Değerler Eğitimi Uygulamalarının Etkililiği

Öğretmenlerin ve velilerin benzer sorular çerçevesinde okulda verilen değerler eğitimi uygulamalarının etkililiğine ilişkin görüşleri alınmıştır. Bu konuda öğretmenler uygulamaları öğrenci ve program yönünden değerlendirirken; veliler çocuklarında gözlemledikleri davranışlara yönelik açıklamalarda bulunmuşlardır. Okulda kazandırılması gereken değerlerin etkililiğine ilişkin veli ve öğretmen görüşlerinden oluşturulan tema, kategori ve kod listesi Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5: Okulda Kazandırılması Gereken değerlerin Etkililiğine İlişkin Veli ve Öğretmen Görüşlerinin Tema, Kategori ve Kod Listesi

Tema	Kategori	Kod	f	
Okulda Kazandırılması Gereken Değerlerin Etkililiği	(Veli Görüşü)	Farkındalık yaratması	1	
		Okul dışında da yaşanması gerekliliği	4	
		Okul ve öğretmen daha etkili	2	
	Etkililik	Davranışlara olumlu yansımaları	5	
		Aileye de olumlu etkisinin olması	1	
		Öğretmene göre değişmesi	1	
	(Öğretmen Görüşü)	Kısmen etkililik	Yetersiz olan içerik ve etkinlikler	3
			Soyut kalmaması	1
			Önceki programlara oranla daha etkili	1
			Görselliğin artırılması	1
Uygulamalı olması gerekliliği			1	
Programın yetersiz kalması			2	
Yetkin öğretmen ve materyal gereği			2	
Okul-aile iş birliği olması	4			
Toplam			29	

Görüşmeye katılan veliler değerler konusunun etkililik derecesini genel olarak kendi çocuklarına, okullarına ve öğretmenlerine bakarak değerlendirmeye

almışlardır. Hoşgörü temelli, sevgi temelli, kendi değerlerimizi etkili ve verimli bir şekilde anlatan, hayata dönük ve hayatın içinden kesitler sunan program girişken, sorumluluk sahibi, hata yapabilen, bireysel farkındalıklara saygılı iyi bir vatandaş yetiştirmeye olanak sağladığı programın yanında iyi bir rol modelin (öğretmen & aile& yakın çevre) birey gelişiminde ve eğitimindeki yerinin tartışılmaz olduğunu belirtmişlerdir.

Değer öğretiminin etkililiği hakkında veli görüşlerinden elde edilen alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Okulun yansımalarını çocuğumda olumlu buluyorum. Veli toplantısında da belirttiğim gibi bu değerlere sahip çıkmalı ve çocuklarımıza hayatta nasıl kullanacakları şeklinde öğretmemiz gerekmektedir. Çünkü günümüz toplumunda fayda sağlamayan hiçbir şey önemli addedilmiyor. Yani çocuklarımıza doğruluğu, dürüstlüğü, hoşgörüyü... anlatırken neden öğrendiğimizi, ne gibi faydaları olacağını, bu değerleri uygularsak toplum tarafından nasıl değerlendirileceğimizi... konularına değinerek öğretmeye çalışırsak çocuklarımızın okuldaki kazanımları hayatta bir o kadar anlam kazanır ve toplumda bir o kadar değer görür diyorum.” (V-1)

“Kendi çocuğumda ben okulun etkisini pozitif buluyorum. Çünkü zaten ailede çoğu değer konusunu öğrettiğimizi ve yaşatmaya çalıştığımızı düşünüyorum. Okul da bunun üstüne tuzu biberi oluyor. Okul bu değerler konusunda tamamlayıcı noktada olduğu için ben gene de okullarda böyle bir uygulamanın varlığından memnunum ve görüşlerim de olumlu yöndedir.” (V-3)

Çocuklarının kendileri üzerinde de olumlu etki yarattığını düşünen velilere ait görüşler aşağıdaki gibidir:

“Çocuklarımdan yardımlaşmayı, paylaşmayı, iş birliğini ve samimiyeti öğrendim. Yaptıkları etkinlikler, eve getirdiği metinler ve okulun panolarındaki güzel sözler beni çok etkiledi aynı şekilde çocuğumu da etkilediğini ummaktayım. En azından kafasında bu konuda şimşekler çaktığı konusunda hiç şüphem yok.” (v-5)

“Etkili olup olmaması konusunda biraz öğretmene ve öğrenciye bağlıdır. Bu değerlerin hiç işlenmemesinden, ayda bir değerden senede sekiz değer eder. Dört senede otuz iki değer yapar. Bir çocuk bunların yarısını bile kazansa topluma faydalı bir birey olur. Bizim eksik kaldığımız tam anlamıyla öğretilmediğimiz değerlerin çocuğum tarafından öğrenilip uygulandığını görmek bizi çok mutlu ediyor. Yolda gördüğü bir karıncayı bile incitmekten korkan, susuz hayvanlara su ve yemek veren, yemekten önce ve sonra ellerini yıkayan, yemekten sonra anneciğim afiyet olsun diyen bir çocuk insanı mutlu etmeye yetip de artıyor bile.” (V-8)

Değer öğretiminin etkililiği hakkında öğretmen görüşlerinden alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Programın etkililiği hakkında şunları söylemek mümkündür. Bu konuda program yetersiz. Değerler eğitimi, ilgili okul ve sınıf bazındaki etkinlikler programa alınmalı; her okul ve bölgenin ihtiyaçlarına uygun kazanımlar programa dahil edilmelidir. Bir nevi ihtiyaç analizi yapılmalı ve okullardan gelen program, istek ve şikayetler doğrultusunda her bölgeye, ile veya okula kendi programını oluşturma imkanı verilmeli ya da kazanımlar ihtiyaçlara göre belirlenmelidir.” (Ö-1)

“Değerler eğitimi konularının programdaki yeri net ve açık değil. Net ve açık değil derken hangi derste, ne kadar sürede, hangi tür etkinliklerle yapılacağı konusunda netlik yok. Ayrıca programın hazırlanması ve uygulanması hususlarında program hazırlanırken fikirlerimiz alınsa çok iyi olacaktır. Pat diye tepen inme bir programın uygulanmasında sıkıntılar oluşabiliyor.” (Ö-5)

“Öğretim işleri ön planda tutulduğu için eğitim konularına fazla eğilim ve yönelim olmamaktadır. Değerler eğitimi konularını da çok ciddiye alınarak işlendiğini düşünmüyorum. Bu sebeple değerler eğitimi bir ders haline getirilmeli, diğer disiplin ve derslerle ilişkilendirilmeli, ölçme değerlendirilmesi yapılmalı ama karneye not girişi olarak (G:geçer, K:kalır) şeklinde yazılmalı ya da hiç not girilmemelidir.” (Ö-7)

Okul-aile iş birliğinin değerler eğitiminde etkililiğine dair bir öğretmen görüşünden örnek alıntı aşağıdaki gibidir:

“Şu andaki programın öncelikle ailelere verilmesi gerekmektedir. Evden desteklenmeyen sevgi ve saygıyı edinmemiş bir çocuğa okulda bu değerlerin kazandırılmasının zor olduğunu düşünüyorum. Çünkü bir çocuğun ilk öğretmeni annesidir. Kişiliğin oluştuğu 0-6 yaş aralığında anne terbiyesi ve eğitimi olması gerekir. Bundan dolayı önce anneler ve aileler eğitilmelidir.” (Ö-9)

Tema 3: Öncelikli Değerlere İlişkin Bakış Açısı

Değerlere ilişkin öğretmen ve veli algılarını ortaya koymak adına değerlerin önem sırasına ilişkin görüşleri alınmış ve her iki grubun okullarda verilmesi gereken değerlerin öncelik sıralamasını belirtmeleri istenmiştir. Beyan edilen değerlerin öncelik sıralamasına ilişkin kategori ve kod listesi aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 6: Öğretmen ve Velilerin Evrensel ve Ulusal Değerlere İlişkin Öncelik Sırasını Belirten Görüşlerine Ait Tema, Kategori ve Kod Listesi

Kategori	Kod (Öğretmen)	F	Kod (Veli)	f
Evrensel ve ulusal değerler	Saygı	8	Adalet	8
	Dürüstlük	7	Dürüstlük	5
	Hoşgörü	7	Vatanseverlik	5
	Sorumluluk	5	Sevgi	4
	Sevgi	4	Hoşgörü	4
	Adalet	4	Saygı	4
	Doğruluk	3	Doğruluk	1
	Sabır	3	Ahlak	1
	Vatanseverlik	1	Güven	1
	Güven	1	Sabır	1
	Yardımsverlik	1		
	Çalışkanlık	1		
Temizlik	1			
Toplam		46	Toplam	34

Tablo 6 incelendiğinde, öğretmenlerin öncelikli değer sıralamasında ilk üç sırayı saygı, hoşgörü sorumluluk ve sevgi değeri aldığı görülmektedir. Velilerin ise çocuklarında öncelikle adalet, dürüstlük ve vatanseverlik değerlerinin kazandırılması gerektiğine inandıkları göze çarpmaktadır. Ancak genel olarak öğretmen ve velilerin çocuklara öğretilmesini gerekli gördükleri değerlerin yardımsverlik, temizlik ve çalışkanlık değeri hariç benzer olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin öncelikli gördükleri değerlere ilişkin görüşlerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

Kazandırılması gereken öncelikli değerler olarak saygı, saygı, saygı, sevgi, hoşgörü ve adalet olarak sıralayabilirim. Saygıyı defaten tekrarladım çünkü öğrencilerimizde ve toplumumuzda bu değer konusunda sıkıntılar var. Örnek vermek gerekirse karşımızdakini dinlemesini bile bilmiyoruz. Öğretmenimize, büyüklerimize karşı gün geçtikçe yozlaşıyor ve saygı göstermede kusur eder hale geliyoruz. Diğer değerler konusunda işimize gelirse diye değil içi dışı bir olarak bu değerleri öğrencilerimize aktarmalıyız.” (Ö-7)

“Kazandırılması gereken öncelikli değerlerin sevgi, saygı, hoşgörü ve dürüstlük olarak sıralayabilirim. Bizin toplum olarak vazgeçemediğimiz ama zamanla yozlaştığımız bu değerlerin ivedi olarak ele alınması gerektiğini ve etkili bir şekilde öğretilmesi gerektiğini düşünüyorum.” (Ö-9)

Velilerin öncelikli değerlere ilişkin görüşlerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Dürüstlük, vatanseverlik, adalet ve sevgi öncelikli olarak kazandırılması gereken değerlerdir. Etrafımızda dürüst olmayan esnaf, vatanına ihanet eden kolluk güçleri, çalışanına kötü davranan ve adil olmayan yöneticiler, insanları sadece

makamları için seven insan modelleri oldukça ve biz bunları gördükçe bu toplumun değişmesi ve yaşanabilir bir yer olması adına başta saymış olduğum değerlerin ivedi olarak öğretilmesi gerekliliğini düşünüyorum.” (V-2)

“Dürüstlük, adalet ve vatanseverlik. Bana sorulan sorunun önem derecesine göre sıralaması bana göre budur. Dürüstlük çünkü bize, toplumumuza içten, samimi insanlar lazım Sözü özü bir verdiği sözü tutan ve sözünün arkasında uran insanlara ihtiyacımız var. Adalet dedim çünkü, adil yöneticilere, adil hâkimlere adil işverenlere ihtiyacımız var. Vatanseverlik dedim çünkü, vatanını, milletini sevmeyen yaşadığı toprağa, çevreye her türlü zararı verebilecek potansiyel güçtür. Bu gibi sebeplerden dolayı bu ilk üç terimi sıraladım. Bu sırayı ve kazanımları uzatıp gitmek mümkündür. Bütün değerlerimiz değerlidir ancak benim için bu üç değer çok anlam ifade ettiği için bu sıralamayı yapma gereği duydum.” (V-6)

Sonuçlar ve Tartışma

Bu çalışmada ilkokulda verilen değerler eğitimine ilişkin sınıf öğretmenleri ve velilerin bakış açıları nitel araştırma deseninde incelenmiştir.

Değerler eğitimine ilişkin öğretmen ve veli farkındalığı, değerler eğitimi programının uygulamadaki etkililiği ve değerlerin öncelik sırasına ilişkin öğretmen ve veli bakış açısı adı altında toplam 3 tema ve farklı kodlar altında toplanan betimsel ve içerik analizi sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Değerler eğitimine yönelik öğretmen ve veli farkındalığına ilişkin görüşmeye katılan tüm öğretmenler ve veliler değerler eğitiminin oldukça önemli olduğunu vurgulamışlardır. Bu açıdan eğitimin ailede başlayıp öğretim sürecinin okulda ve öğretmenlerle devamı niteliğinde olduğu göz önüne alındığında öğretmenlerin ve velilerin düşüncelerinde ortak olması söz konusu sürecin başarısı ve işleyişi açısından oldukça önemli görülmektedir.

Literatür incelendiğinde benzer araştırma sonuçları göze çarpmaktadır. Örneğin Çelikkaya, Başarmak, Filoğlu ve Şahin (2013) veliler ve öğretmenler ile gerçekleştirdikleri çalışmada velilerin de öğretmenlerin de önemli gördükleri değerleri bir şekilde aktarmaya çalıştıklarını ve ancak okul ve ailede bir bütünlük olursa bu işte başarılı olacağını vurgulamışlardır. Söz konusu çalışmada değerlerin önemine ilişkin öğrenci velisinden bir alıntı “*çocuğum matematikten başarısız olabilir fakat iyi bir insan niteliği taşımaktadır, öğretmenler bunun farkında olmalı*” sözleriyle çalışmada değerlerin önemini dile getirmiştir. Benzer şekilde Tay ve Yıldırım (2009) veliler ile yaptığı çalışmada sosyal bilgi-

ler öğretimi programlarında değer eğitiminin önemine istinaden velilerin değer aktarımı hususunda kendilerini ve okulları yeterli gördükleri, değer eğitiminin öncelikli olarak ailenin sonra da okulun işi olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir. Üstün yetenekli öğrencilerin velileriyle yapmış olduğu görüşmeler sonucunda Sezer (2016)'de değerler eğitiminin veliler tarafından önemsendiğini ve değer eğitiminin hükümetlerin eğitim politikalarına göre değişmeyip yaşam boyu sürdürülmesi gerektiğini belirtmiştir.

Öğretmenler genel anlamda değerlerin aktarılmasının önemli olduğunu dile getirmişler, bununla da kalmayıp iki öğretmen değerlerin nasıl aktarılacağına dair hizmet içi eğitim alma gereksinimlerinden ve şube öğretmenlerinin derslere girmesinin daha etkili olacağından bahsetmişlerdir. Bir öğretmen de bu eğitimin okul öncesi eğitimle birlikte daha erken yaşlarda başlanmasının da önemine vurgu yaparak akademik başarıyla eş değer düşünülmesi gerektiğinden söz etmiştir.

Değerlerin önemine ilişkin tümüyle olumlu görüş sergileyen öğretmenler, değerlerin uygulamadaki etkililiğine ilişkin programın istenilen düzeyde etkili olmadığı kanaatinde ortak fikir beyan etmişlerdir. Öğretmenlerin büyük bir kısmı programlarda yer alan değer kazanımlarının soyut kalmasından dolayı birçoğunun uygulanmadığı, bu sebeple uygulamaların öğrencileri süreçte aktif kılmak somut ve görsel materyallerle desteklenmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Bununla birlikte değerler eğitiminin süresinin net ve kesin olmamasından ötürü derslerde gereken zamanın ayrılmadığını, kazanımların yaş ile doğru orantılı olarak muhteviyata eklenmesi gerektiğini, değerlerin disiplinlerle ilişkilendirilip mümkünse ders haline getirilmesi (zorunlu veya seçmeli) gerektiği bu şekilde uygulanabilirliğin artacağı ve kazanımların işlerlik kazanacağını, tepeden inme program yerine daha yerel ve daha okul ihtiyaçlarına göre oluşturulmuş konu, amaç ve değerlerin içeriğe uygun dağıtıldığı, değerler eğitiminin en az akademik eğitim kadar önem gördüğü, ölçme değerlendirmesinin yapıp girdilerin ve çıktılarının zümre öğretmenler toplantısı gibi toplantılarda ele alındığı bir program yapılmasını önermişlerdir. Akbaş (2008)'in on bir yıl önce yapmış olduğu çalışmada da yapılandırmacı eğitimde ve değerlerin öğretiminde değer eğitimi akımlarından hangisi temel alınıp benimsenirse benimsensin öğrencilerin aktif olmasının gerektiği, öğrencilerin dikkatini ilgili değere çekecek, değer hakkında düşünmesini sağlayacak, kendi değerlerini açığa çıkaracak öğrenme-öğretme etkinliklerine ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır. Bu açıdan bakıldığında da sonuçların eldeki çalışma sonuçlarıyla benzer olması sürecin işlerliğine dair kıyaslama imkânı sunması açısından manidardır.

Görüşmeye katılan veliler öğretmenlere oranla daha olumlu bir tablo sergilemeler de okullarda uygulanan değer eğitiminin kısmen etkili olduğu kanaatine varmışlardır. Etkililiğini davranışa dönüklük derecesiyle değerlendirerek değer kazanımı sürecinde dış faktörlerin etkisini önemle vurgulamışlardır. Bu çalışmada da belirtildiği üzere çocuklarda temel değerleri geliştirmek ilk önce anne ve babaların daha sonra eğitimcilerin görevidir. Çocukta yanlış gelişmiş bir değeri arzulanan başka bir değerle değiştirmek, yeni bir değeri yerleştirmekten çok daha zordur (Bal, 2004). Birçok çalışmada da (Akbaş, 2008; Baydar, 2009; Doğanay, 2009; Yel ve Aladağ, 2009) değerler eğitiminde etkili faktörlerin başında aile ve öğretmenin geldiği ve bu faktörleri arkadaş, çevre, dini kurumlar ve medya vb. gibi diğer faktörlerin izlediği ifade edilmektedir.

Araştırmada diğer bir bulgu olarak saygı, dürüstlük, hoşgörü, sorumluluk, sevgi, adalet, doğruluk, sabır, vatanseverlik, güven, yardımseverlik, temizlik ve çalışkanlık değerlerinin öğretmenler tarafından; adalet, dürüstlük, vatanseverlik, sevgi, hoşgörü, saygı, doğruluk, güven ve sabır değerleri de veliler tarafından çocuklara kazandırılması gerekli öncelikli değerler olarak ifade edilmiştir. Bu açıdan öğretmen ve veli görüşlerinin aynı zamanda öğretim programlarında yer alan temel değerlere vurgu yapması yönüyle önem arz etmektedir. Ancak dostluk ve öz denetim değerlerine değinilmemesi dikkat çekici bir bulgu niteliği taşımaktadır.

Tay ve Yıldırım (2009) velilerinin sosyal bilgiler dersinde değer eğitimi konusundaki görüşlerini belirleme amacıyla Kırşehir’de nicel bir çalışma gerçekleştirmişler ve veliler önem sırasıyla en çok saygı (80), vatanseverlik (64), dürüstlük (47), sevgi (41), ahlaklı (inançlı) olma (39) ve temizlik (37) değerlerini kullandıkları; en az da özgürlük (4), adil olma (5), duyarlılık (6) ve sağlıklı olmaya önem verme (7) değerlerini ifade etmişlerdir. Yiğittir (2010) İlköğretim öğrenci velilerinin okullarda kazandırılmasını arzuladığı değerleri saptamaya yönelik yaptığı çalışmasında velilerden çocuklarına en çok kazandırılmasını istedikleri 10 değeri sıralayacakları anket oluşturmuştur. 317 öğrenci velisinden oluşan araştırma grubunda uygulanan çalışma sonucunda; ailelerin okulda en çok aile birliğine önem verme, çalışkanlık, bayrağa ve İstiklal Marşı’na saygı, vatanseverlik, sorumluluk, dürüstlük, doğruluk, saygı, yardımseverlik ve cesaret değerlerine öncelik verdikleri; ailelerin bu değerleri tercih etmesinde sosyo-ekonomik düzeylerinin etkili olabileceği; ailelerin değer tercihi ile Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan doğrudan verilmesi gereken değerlerin büyük ölçüde tutarlı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Arpacı (2014)’da öğretmen

ve veli gruplarıyla çalıştığı araştırmasında öğretmenlerin en önemli gördükleri değerlerin sırasıyla “dürüstlük”, “adalet” ve “doğruluk” değeri olduğu, velilerin en önemli gördükleri üç değer “dürüstlük”, “adalet” ve “saygı” değeri olduğu görülmüştür. Araştırmada öğretmen ve velilerin en önemli gördükleri değerlerin örtüştüğü sonucuna ulaşılmıştır. Beldağ, Özdemir ve Nalçacı (2017) veli görüşlerine göre yedinci sınıf öğrencilerinin öğretim programında yer alan farklılıklara saygı, vatanseverlik, estetik, dürüstlük, bilimsellik, adil olma ve barış değerlerini kazandıklarını ve bu değerlere uygun davranış sergilediklerini ortaya koymuştur.

Özetle görüşülen öğretmenlerin ve velilerin özel ya da devlet okulu fark etmeksizin okullarda verilen değer öğretimine ilişkin bakış açılarının olumlu olduğu ve sürdürülmesi gerekliliği yönünde birleştiği göz önüne alınarak değerler eğitime ilişkin farkındalığın her iki taraf için de oldukça yüksek olduğu kayda değer bir bulgu özelliği taşımaktadır. Öğretmen ve veli görüşlerinin çocuklara öncelikli olarak kazandırılması gereken değerler yönüyle benzer fikirlere sahip olmaları ve çocuklarının bu yönde gelişimini desteklemeleri oldukça önemlidir.

Öneriler

Değerler toplumu oluşturan bireylerin hayata bakışını yansıtmaktadır. Bir bakıma toplumun aynası gibidir. Milletçe geleceğe emin adımlarla yürümek ve erdemli bir nesil yetiştirmek istiyorsak değer eğitimi tesadüflere bırakmadan planlı ve programlı bir şekilde yapmamız gerekmektedir. Bu açıdan programların uygulayıcıları olarak öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Ancak değerleri kazandırmak sadece okulun ve öğretmenlerin görevi değildir. Çocuğun doğmasıyla birlikte ailede başlayan değerler eğitiminin toplumdaki tüm paydaşlar tarafından desteklenmesi gerekmektedir. Bu nedenle toplumda bilinç ve farkındalık yaratılması ve en önemlisi birliktelik sağlanabilmesi için kitle iletişim araçları, medya ve öğretim kurumları arasında iş birliği yapılabilir. Sigarayla bırakma, antibiyotik kullanımı vb. toplumu ilgilendiren konularda yapılan uygulamalarda olduğu gibi değerler eğitime yönelik kamu spotları hazırlanarak herkeste farkındalık yaratılabilir ve bu sayede okul içinde ve dışında uygulamalarda bütünlük yaratılabilir.

Değer eğitimi sürecine seminerler, konferanslar gibi eğitsel faaliyetlerle öncelikle ailelerin etkin katılımları sağlanabilir. Değerler eğitimi uygulamalarında sürece ailelerin de dahil edilip katılımın yüksek olduğu sosyal paylaşımlar ve geniş kapsamlı sosyal sorumluluk projeleri kapsamında etkinlikler okul mü-

dürü, sınıf öğretmenleri ve rehberlik öğretmenleri vb. paydaşların iş birliği ile yapılabilir.

Değer eğitiminin okullarda eğitim sürecinde öğrencilere öğretim programları aracılığıyla doğru ve etkili bir şekilde verilmesi gerekmektedir. Kazanımların ilköğretim seviyesine göre soyut kaldığı, sadece okulun bu değerleri aktarmada tek başına yeterli olmadığı göz önüne alınarak farklı bölge okullarında çalışan öğretmenlerden alınacak görüşler doğrultusunda her bölgeye veya okula kendi programını oluşturma imkânı verilip değerlere ilişkin kazanımlar ihtiyaçlara göre belirlenebilir. Öğrenme-öğretme sürecinde uygulamalı, bol örnekli ve alternatif etkinliklerle öğretmenlerin hizmet içi eğitim ihtiyacı sağlanabilir. Ek olarak her bir değer öğretimine ilişkin öğretmenlere yol gösterici kılavuz kitaplar ihtiyaca yönelik olarak hazırlanabilir.

Kaynakça

- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 927.
- Arpacı, M. (2014). Öğretmen ve velilerin İDKAB dersinde değerler ve değerler eğitimi hakkındaki görüşleri Diyarbakır örneği, *Marife, Yaz*, 107-121.
- Aslan, S. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitimi ile ilgili görüşlerinin incelenmesi, *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 7(25), 203-227.
- Ateş, F. (2013). *İlköğretim ve ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi ve uygulamalarına yönelik görüşleri üzerine nitel bir araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ateş, B. ve Haspolat, N. K. (2017). *Eğitimin amaçları ve işlevleri*. Kağan, M. ve Yalçın, S. (Ed.), Eğitim Bilimine Giriş, 173-18. Ankara: Pegem indeksi.
- Avcı, N. (2007). *Toplumsal değerler ve gençlik*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Bal, U. G. (2004). Çocuklar ve değerler eğitimi. *Çocuk Çocuk Dergisi*. 45, 18-20.
- Baydar, P. (2009). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler programında belirlenen değerlerin kazanım düzeyleri ve bu süreçte yaşanan sorunların değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Beill, B. (2003). *İyi çocuk, zor çocuk Doğru davranışlar çocuklara nasıl kazandırılır?* (C. Yorulmaz, Çev.). Ankara: Arkadaş Yayınevi.

- Beldağ, A., Özdemir, Ü. ve Nalçacı, A. (2017). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlerin kazandırılmasına ilişkin veli görüşleri, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 318-326.
- Çelikkaya, T., Başarmak, U., Filoğlu, S. ve Şahin, B. (2013). Teacher –parents' relations in the efficiency of the value education, Science Direct 5th World Conference on Educational Sciences, *Procedia (WCES 2013) Social and Behavioral Sciences* 116, 1106 – 1113 1877-0428.
- Davey, L. (1991). The application of case study evaluations. *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 2(9) (2018, 20 Şubat). Erişim adresi: <http://PAREonline.net/getvn.asp?v=2&n=9>
- Doğanay, A. (2009). *Değerler eğitimi: Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırmacı bir yaklaşım*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Fidan, N. ve Erden, M. (2001). *Eğitime giriş*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Gözel, Ü. ve Dinçer, B. (2018). *Hayat bilgisi dersi öğretim programının değerler eğitimi açısından öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Halstead, J. M., ve Taylor J. M. (2000). Learning and teaching about values: A review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 169-202.
- Köylü, M. (2007). *Küresel bağlamda değerler eğitimine duyulan ihtiyaç*. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı (1.baskı), İstanbul: Dem Yayınları.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. (2 ed). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Sağlam, A. (2016). Değerler eğitiminin öğrenci davranışlarına etkisinin veli görüşlerine göre incelenmesi, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(3), 723-742.
- Sezer, Ş. (2016). Velilerin üstün yetenekli öğrencilerin değerler eğitimine ilişkin görüşleri, *Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi, Journal of Gifted Education Research*, 4(2), 29-47, ISSN: 2147-7248.
- Subaşı, M. ve Okumuş, K. (2017). Bir araştırma yöntemi olarak durum çalışması. *Journal of Graduate School of Social Sciences*, 21(2).
- Tay, B. ve Yıldırım, K. (2009). Sosyal bilgiler dersinde kazandırılması amaçlanan değerlere ilişkin veli görüşleri, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri/ Educational Sciences: Theory & Practice*, 9(3), Summer, 1499-1542.
- TTKB (2017). *Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız Üzerine*. Ankara (2018, 25 Mart). Erişim adresi: https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/201707/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf.
- Yaman, E. (2014). *Değerler eğitimi, eğitimde yeni ufuklar*. Ankara: Akçağ Yayınları.

- Yel, S. ve Aladağ, S. (2009). *Sosyal bilgilerde değerlerin öğretimi*. Mustafa Safran (Ed.). Sosyal Bilgiler Öğretimi, 118-145. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yiğittir, S. (2010). İlköğretim öğrenci velilerinin okullarda kazandırılmasını arzuladığı değerler, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8(19), 207-223.

Extended Abstract

Investigation of Primary School Teachers and Student Parents' Views on Values Placed in Primary School Programs (1-4)

Beste DİNÇER, Corresponding Author, Assistant Professor.
Adnan Menderes University, Faculty of Education.

Email: bdincer@adu.edu.tr

ORCID: 0000-0002-9264-3665

Ümit GÖZEL, Specialist.

Adnan Menderes University Rectorate.

Email: umit.gozel@adu.edu.tr

ORCID: 0000-0002-6391-0998

Introduction

Curriculum in schools should have undergone some revisions and changes according to the needs of the public, schools and people. As the latest remarkable revision in Turkey, which done on the 13th of January 2017, was emphasized that curricula needed some major changes for affective domains about value education given in schools. Form this point of view, our education system the schools and the teachers that are people who has roles in the implementation of this process have important duties for value education.

In this context, educational institutions are important in what is regarded important and what is not important; how to live, how to transfer values to daily life etc. in formal and informal ways. For this reason, implicitly or explicitly, our schools are the institutions that are obliged to teach our values either specified or not specified in the programs. Of course it is a fact that the acquisition of these values is not only limited to schools and education programs, but also

plays an important role in reinforcing the values obtained by the family and the environment.

For this reason, it is aimed to examine the opinions of the teachers and the parents of the students in the primary school programs (1-4) about the values education in the primary schools in this study. It is a kind of case study. This study was conducted to reveal the feelings, thoughts, perceptions, concerns, opinions and suggestions of teachers and parents. In this sense, determining the existing situation about value teaching, examining the functioning of the program and its deficiencies within the framework of the views of teachers and parents are considered important in terms of providing different perspectives.

The Purpose of The Research

The main purpose of the research was to examine the opinions of the class teachers and the parents of the students in the “Primary School Programs (1-4)”. For this purpose, the study had three sub-problems. These were stated as below:

1. What was the awareness of teachers and parents about the values?
2. What were the views of teachers and parents about the effectiveness of the values in the current program given in the primary school period?
3. How did teachers and parents rank primary values that should be placed in the primary school period?

Methodology

Research Model

This research was a case study designed by qualitative research aiming to reveal the current situation of values education practices in primary schools by teachers and parents. Case studies have been defined and classified in various ways by different researchers; however, the common point of the definitions is expressed as an in-depth study of a situation (Subaşı & Okumuş, 2017).

Participants

This study was carried out with the opinions of 10 class teachers working in private and public schools in Aydın city center and 10 parents who have children

studying in these schools. The maximum diversity sampling method was made in the selection of the participants. As for the scope of the interview, different types of schools and groups were included in the study. As appropriate sampling method, in the selection of the study group, considering convenience of time and transportation two schools were identified, one of which was from a state, the other was from private school. Then, teachers and parents working in these schools were interviewed on a voluntary basis.

Data Collection Tool

The data related to the research were collected by semi-structured interview form which was formed by the researchers. In the process of structuring the interview form, literature review was done with values education, the related researches and theses were examined and after the approval of two subject area experts, questions were formed. The pilot application of the form was carried out with two of class teachers and two parents of students in the primary school. After 2 randomly selected interview forms were coded by the investigator himself and the other encoder, the consistency between the analyzes (consensus / consensus + disagreement) was examined with the formula $\times 100$ by Miles & Huberman (1994). The coefficient of agreement was calculated as .95 for the teacher interview form and .90 for the parent interview form. These results were considered reliable for the research. In addition, the participants were given the codes to increase the reliability.

Results and Discussion

In this study, views of the classroom teachers and parents about the values education in elementary school was examined in the qualitative research design. The following findings were obtained as a result of the descriptive and content analysis which was gathered under a total of 3 themes and different codes under the headings of; teacher and parent awareness about values education, the effectiveness of the values education program and the order of priority of values.

The findings of the first sub problem showed that the views of all teachers and parents in terms of the value education given in the schools were positive and needed to be maintained, it is noteworthy that awareness of values education is quite high for both sides. It can be seen as a significant development in terms of healthy functioning of the practices and that teachers and parent opinions have

similar ideas in terms of the values that should be given priority to children and that they want their children to develop in this direction. In this respect, the fact that education starts in the family and the teaching process continue in schools, teachers are considered as important in terms of the success and functioning of the process.

Although the parents who participated in the interview showed more positive attitude than the teachers, they concluded that the value education in schools was partly effective. They emphasized the effect of external factors in the process by evaluating their effectiveness with the degree of behavior. In many studies (Akbaş, 2008; Baydar, 2009; Doğanay, 2009; Yel and Aladağ, 2009), it was stated that family and teacher came first among the factors influencing the values education, also friends, environment, religious institutions and media and so on were among other factors.

Another finding in the research was that teachers expressed the values of respect, honesty, tolerance, responsibility, love, justice, truthfulness, patience, patriotism, trust, helpfulness, cleanliness and diligence as values of priority that should be given to children by parents in their speech. Similarly, the values of justice, honesty, patriotism, love, tolerance, respect, accuracy, trust and patience were also expressed as values of priority that should be given to children by parents. From this point of view, it is important that the views of teachers and parents were also emphasized on the basic values in the curriculum. The findings of Arpacı (2014) and Özdemir & Nalçacı (2017)'s studies show similarities with our research by in this regard. However, it is noteworthy that friendship and self-control values were neither mentioned by the teachers nor the parents.

Recommendations

According to the results of the teachers' views, a kind of needs analysis should be done based on the program. Then along with these requests and complaints, teachers could be given a freedom to create their own program based on each region or school type. It is recommended to evaluate the program outputs, reorganize the content, the integration of national and spiritual values into the content by taking into account the regional differences. In other words, values education issues and achievements should be designed according to our society structure and today's conditions and it should be given by local based flexible curriculum.

Along with primary school teachers, advisory teachers and principals, families and media should be involved in the values education process for the effectiveness of the program. In order to achieve this objective, valuable educational seminars, conferences, social responsibility projects can be designed with high levels of attendance.